

ปัญหาการระบาดของวัชพืชน้ำในเขตชลประทานและการจัดการ

สุนันทา เพ็ญสุด 1 , อ่ำพร คล้ายแก้ว 2 , อุไร เฟ่งพิศ 3, นิศานาถ ละอองพันธ์ 4 และศิริพร บุญดาว 5

1 2 ปัจจุบันตำแหน่ง นักวิทยาศาสตร์ ชำนาญการพิเศษ สังกัด กลุ่มวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์

สำนักวิจัยและพัฒนา กรมชลประทาน

3 4 5 ปัจจุบันตำแหน่ง นักวิทยาศาสตร์ ชำนาญการ สังกัด กลุ่มวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ สำนักวิจัยและ

พัฒนา กรมชลประทาน

e-mail : sununtaben@hotmail.com

บทคัดย่อ : ปัญหาการระบาดของวัชพืชน้ำจากกล่าวได้ว่ามีมานานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากเริ่มมีการนำผักตบชวามาปลูกในประเทศไทย และผักตบชวาเริ่มมีปริมาณมากขึ้นจนรัฐบาลต้องตราพระราชบัญญัติผักตบชวามาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม แต่ในปัจจุบันผักตบชวาก็ยังคงมีอยู่ วัชพืชน้ำที่ร้ายแรงอีกชนิดหนึ่งคือ ไมยราบยักษ์ ซึ่งระบาดมาได้ประมาณ 50 ปี ผู้ที่นำเข้ามาเพื่อหวังใช้เป็นพืชอาหารสำหรับครั้งและตัวหนอนไหม จะเห็นได้ว่าวัชพืชที่เป็นปัญหาในแหล่งน้ำชลประทานทุกวันนี้เป็นวัชพืชน้ำเข้าหรือที่เรียกว่าวัชพืชต่างด้าว นอกจากนี้ยังมีวัชพืชอื่น ๆ ที่ยังไม่รู้ที่มา เช่น สาหร่ายหางกระรอก ตีปลีน้ำ กกช้าง เป็นต้น

จากแบบสำรวจวัชพืชในแหล่งน้ำชลประทานทั่วประเทศจำนวน 63 จังหวัด รวมจุดสำรวจ 1331 จุด พบวัชพืช 43 ชนิด ที่พบมากคือ ผักตบชวา 870 จุด ลำเอียง 355 จุด สาหร่าย หางกระรอก 190 จุด ไมยราบยักษ์ 172 จุด ฤๅษี 61 จุด และพืชตระกูลหญ้าและอื่น ๆ รวมกัน 375 จุด คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ความถี่คือ 65.3, 26.6, 14.27, 12.9 และ 28.17 ตามลำดับ โดยพบผักตบชวาที่จังหวัดสุพรรณบุรีมากที่สุดรองลงมาคือจังหวัดอยุธยา สาหร่ายหางกระรอกพบมากที่จังหวัดกาฬสินธุ์ กกช้างสำรวจพบมากที่จังหวัดกาญจนบุรี สมุทรสาคร นครราชสีมา ไมยราบยักษ์พบมากที่จังหวัดกำแพงเพชรและนครนายก นอกจากนี้มักพบลำเอียงอยู่ร่วมกับผักตบชวาและจะพบที่จังหวัดอยุธยามากที่สุดรองลงมาคือ สุพรรณบุรี

นอกจากวัชพืชทั่วไปที่เป็นพืชขนาดใหญ่ (Macrophyte) ในแหล่งน้ำชลประทานยังมีปัญหาการระบาดของพืชชั้นต่ำที่มีขนาดเล็ก (Microphyte) ซึ่งจะพบระบาดเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะแหล่งน้ำที่มีชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์เช่น อ่างเก็บน้ำบางพระ อ่างเก็บน้ำมาบประชัน เป็นต้น เพราะอ่างเก็บน้ำจะเป็นสิ่งจูงใจให้มนุษย์อพยพย้ายถิ่นเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากิน ทำการเกษตร อุตสาหกรรม การประมง เป็นต้น ดังนั้นทั้งปุ๋ยที่ใช้มากเกินพอจากการเกษตรรวมทั้งของเสียจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะไหลมารวมกันอยู่ในอ่างเก็บน้ำและเป็นแร่ธาตุอาหารสำหรับวัชพืชน้ำ สาหร่ายใต้น้ำ และแพลงก์ตอนพืชสามารถนำแร่ธาตุอาหารเหล่านี้ไปใช้ในการเจริญเติบโตทำให้ทวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจนเป็นปัญหาให้กับแหล่งน้ำชลประทาน

แผนงานวิจัยนี้จึงประกอบขึ้นด้วยโครงการวิจัยย่อยจำนวน 8 โครงการ มีรายละเอียดอยู่ในเล่มโครงการย่อย 8 เล่ม เปรียบเสมือนโครงการนำร่องของการศึกษาวิจัยปัญหาวัชพืชและการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบทั้งในพื้นที่จริงและในห้องปฏิบัติการอันเป็นงานด้านวิทยาศาสตร์ที่จะสามารถนำความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ ชีววิทยา เคมี และดินด้านวิทยาศาสตร์มาบูรณาการร่วมกันเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมวัชพืช นับตั้งแต่การศึกษาทางชีววิทยา นิเวศวิทยา ของวัชพืชและคุณภาพน้ำโดยเฉพาะการควบคุมวัชพืชในพื้นที่จริงย่อมมีปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าในห้องปฏิบัติการ แต่จะเป็นแนวทางในการดำเนินการควบคุมวัชพืชให้อยู่ในขอบเขตของความพอดีตามธรรมชาติของระบบนิเวศแหล่งน้ำและสังคมพืชน้ำ